

— Roma andre Francia

Anglo šov čhon avlōm andre Francia te sikhľol etnologia pre Univerzita Paul Valery andro Montpellier. Igen kamás te dikhel le Romen, aľe ňikas pre ulica na prindžarás, o nipi hine barsave u hin phares te prindžarel, ko hin Rom u ko na.

Andre škola sas jekh gadži, savi kerelas sikhad'i buťi pal o Roma. Vakeravas laha u phučľom, či man lela peha ko Roma, bo bi kamás te dikhel, sar dživen, bo len ňikhaj na dikhľom, ča sar džavas le autobusiha, dikľom le Romen paš o droma. Phenda mange, hoj ela mištes te džava laha. Sgeľam pes 19:30 andre škola, sas mange d'ivno, soske avke nasig, sikra daravas.

O Roma na dživen pre jekh than u phirkeren le karavanenca pal o južno Francija the andre Špaňelsko. Pre južno Francija bešen but Roma – andro Montpellier, Avignon, Lunel, Marseille, Carcassonne u mek pr'aver thana. Maj savore kala Roma hine andral o Špaňelsko.

But Roma dživen paš o baro drom andro foros Montpellier. Hin len peskero gavoro, savo pes vičinel e Luna, the mek peskeri khangeri. Džahas vaj deš minuti le bare dromeha. Imar pal o drom dičňolas o romano gavoro. Sgeľam le dromestar. Sas odoj das šel karavani u jekh baro kher – e khangeri. Prindžardom varesave čhajan u jon amen vičinde andro kher. Lengeri famelija odoj bešel calo berš, imar na phirkeren le karavanenca, aľe ikerel e khangeri. Vakerevas lengera daha, imar phuredera romňaha. Sar avľam andre, ta ča amen-dar phučľas, či paťas le Devles. O čhaja amendar phučenas, keci amenge berš u či amen hin roma. Phučhavas la romňatar, sar dživen, či džanenen romanes. Phenda amenge, hoj vareko kerel buťi, vareko ča chudel o socijalna davki. Romanes – avka sar me – na džanenas. Vakerenas abo avra čhibaha – francuzika, špaňelski abo varesava avra romaňa čhibaha, aľe igen zorales.

Phučľom tiž, či bašaven zabavi, či khelen, so avka keren. Phende, hoj bašaven ča pro religiozna sgeľľipena. Jon pal'is mandar phučenas, či amare romňija džanen te genel le va-stestar.

Sas imar sas ochto ori u o Roma pes sdžanas andre khangeri. Avle the o Roma avre-khatar le motorenca. E khangeri hin ajso parno kher cikne lole blakenca, andre hin pherdo

Ilustrační foto z anotované publikace Zigeuners in Nederlands

Ilustrační foto z anotované publikace *Zigeuners in Nederland*

stolki u anglal e kazatelňa le kerestoha the o organos. Imar sas andre vaj ochtovardeš Roma: džuvľa bešenas džuvľenca, murša muršenca. O rašaj sas Rom andral kada gav. Bešľom mange palal u sledinavas, so pes odoj ačhela. Vakeravas le čhavorenca the le romňijenca, phučľom lendar, či džanen romanes, u savore phende, hoj na. O čhavore – the kajse, so lenge sas dešuduj berš- mandar furt ča phučenenas, či paťav le Devles! Ačhilom ibaj diliňi, hoj mandar phučen kajse cikne čhavore!

Paľis mange bešľom la rakľoraha paš kale čhavore, bo imar o rašaj vakerelas. Dikhľom odoj elektricko piano the mikrofoni, ta phenás mange: „Mištes, o čhave bašavena romanes!“ Ale na, on vakerenas u giľavenas ča francuzika. O rašaj vakerelas, sar te dživel, hoj kampel pes te modľinel u te vakerel le Devleha. Paľis len vičinkerlas, kaj te aven anglal u kaj te phenen, sar prindžarde le Devles.

Avľas te vakerel jekh terno čhavo u mek jekh terneder čhaj – u me našči paťavas, hoj kajse terne manuša šaj avke paťan le Devles! Vakerenas, sar lenge o Del pomožinel andro dživipen a sar len sastarel. Vareko avľas u giľavelas pal o Del. Andr'oda o rašaj zavičinda: „Romale, modľinen tumen!“ O romňija lile o khosne pro šere u avke pes sako cichones modľinenas. Vareko vakerelas zorales, rovelas a vičinkerlas: „Amen! Amen!“ Ole cikne čhavore igen but rovenas u me sikra daravas, so lenca ela. Daravas, hoj šaj pes dochuden andro tranzos, u chavas chol'i pro Roma, hoj ňiko lenge na phenda, mi preačhen. O čhavore šaj odpele, aľe jon ča phenenas, hoj lenca vakerel o Del. Somas igen chol'ardi, hoj mukhen kajse cikne čhavoren pes avka te modľinel. Oda hin až igen zoralo paťaben! Varesavi romňi aňi na vakerlas, ča vičinkerlas varesave slabiki, chudelas peske pro šero khosno. Savore vičinkernas „amen“ u „haleluja“. O rašaj mek ke lende vakerlas, genelas andral e Bibla a vičinkerlas: „O Del hin amenca adaj u kamel amenca te vakerel!“ Sar dovakerđa, savore ušřile u modľinenas pes. Paľis pes rozgele, ča o rašaj mek phenda, kana hin aver sgejľipen. Avka pes sdžan sako ftorkos, štvartkos u sombat. Kurke pes bolen andro paňi. Jon phenen, hoj boldo šaj jel ča ajso manuš, savo hino pripravimen, ta pherdo čhavore hin bibolde. Bolen les, až sar hine phureder.

Paľis mek vakeravas sikra le Romenca u phučás, či džanen romanes, aľe ňiko na džanelas. Ča jekhvar prindžardom jekha phura romňa, savi džanelas romanes. Lake achal'ľom savoro. Kala romňa prindžardom mira kamradkaha paš e bota *Carrefour*. Sas odoj vaj ochto karavani. Sar len odoj dikhľom, avľom ke lende u vakerás lenca frnacuzika, aľe paľis lendar phučľom, či džanen romanes. Achalonas mange! Avľom ke phuri romňi, so tavelas vareso te chal, aver romňi peske thovelas o šero u mek aver figinkerlas o gada. Sas imar šil, bo sas imar oktobris, u jon peske avke avri taven u thoven o bala! Somas igen prekvapimen. Vakarás la phura romňaha, phučás latar, khatar hine, u joj mange phenda, hoj len hin khera andre Španělsko. Avke phirkeren dži hin tato – phiren pal e famel'ija, sdžan pes pro naboženska sgejľi-

pena, sako berš džan andro Les-Saintes-Maries-de-la-Mer, kaj hin e Ka'i Sara. Ke late pes odoj modl'inen u lidžan la andro baro pa'ni, andro moros. Sar hin imar andro moros, ta savore džene pes džan te thovel, kaj te aven bachtale the saste. E rom'ni mange mek phendas, hoj odoj dživen imar saranda berš (oj phenda štarvardeš). Lengere dada the daja dživenas andre Italia, andre Němciko the mek pro Čechi, a'e savore mule andro mariben. Tiž amendar phučelas, či pa'as le Devles. Jon ča dživen pa'abnaha. Me lendar phučás, sostar dživen, u do-džan'om pes, hoj dživen socijalnone davkendar, čoribnastar, ča vareko kerel bu'í, a'e na but. Nekbuter keren stavebna bu'á, pira, košara u o rom'nija siven. O čhavore andro školi na phiren, bo jon but phirkeren. Pre jara pes mukhen andro svetos u ča andro oktobris aven pre peskere thana nebo khera. Av'las odoj jekh terno Rom u jov man kamelas te thovel rom'ňake pal peskero phral. Mušindom te phenel, hoj som so'achard'i, u te bi man avelas aver Rom, ta bi man miro rom murdarelas. Pa'alas mange, a'e th' avka ge'am feder het.

Kavke varesar dživen o Roma andre Francija! Sakoneske bi prajinavas te dikhel, sar odoj o Roma dživen, bo pro Čechi o Roma a'ni na džanen, sar hin le Romenge pro Zapados. Hin phares te phenel, či lenge odoj feder, či goreder. Jon peske dživen peskero dživipen u ni-ko lenge nič na phenel, a'e hine thode pre sera le gadžendar. Len hin lengero svetos, nane sikhade, na keren bu'á, na bešen le gadženca. Dživen čačikano romano dživipen.